

Sygn. akt I ACa 855/21

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 7 lutego 2022 r.

Sąd Apelacyjny w Łodzi - I Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący: Sędzia SA Jacek Świerczyński

Protokolant: sekr. sąd. Paulina Działońska

po rozpoznaniu w dniu 28 stycznia 2022 r. w Łodzi na rozprawie

sprawy z powództwa Narodowego Funduszu Zdrowia - (...) Oddziału Wojewódzkiego w Ł.

przeciwko D. Z. i E. Z.

o uznanie czynności prawnej za bezskuteczną

na skutek apelacji pozwanych

od wyroku Sądu Okręgowego w Sieradzu

z dnia 29 marca 2021 r., sygn. akt I C 254/20

1. oddała apelację,
2. zasądza od D. Z. i E. Z. solidarnie na rzecz Narodowego Funduszu Zdrowia - (...) Oddziału Wojewódzkiego w Ł. kwotę 4.050 (cztery tysiące pięćdziesiąt) zł z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia uprawomocnienia się orzeczenia do dnia zapłaty tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym.

Sygn. akt I ACa 855/21

UZASADNIENIE

Zaskarżonym wyrokiem z dnia 29 marca 2021 r. Sąd Okręgowy w Sieradzu w sprawie z powództwa Narodowego Funduszu Zdrowia - (...) Oddziału Wojewódzkiego przeciwko D. Z. i E. Z. o uznanie czynności prawnej za bezskuteczną:

1. uznał za bezskuteczną w stosunku do powoda Narodowego Funduszu Zdrowia - (...) Oddziału Wojewódzkiego umowę przeniesienia własności nieruchomości oznaczonej numerem działki (...), o powierzchni 0,0145 ha, dla której w Sądzie Rejonowym w Sieradzu prowadzona jest księga wieczysta (...), zawartej w dniu 18 sierpnia 2015 roku w Kancelarii Notarialnej w Z. przed notariuszem M. B., Repertorium A numer (...), przez I. T. oraz D. i E. małżonków Z., z uwagi na istniejącą wierzytelność powoda Narodowego Funduszu Zdrowia - (...) Oddziału Wojewódzkiego wobec I. T. w wysokości 1 000 000,00 zł, która wynika z wyroku Sądu Okręgowego w Sieradzu z dnia 27 lutego 2020 roku wydanego w sprawie o sygn. akt II K 36/19;
2. zasądził solidarnie od pozwanych D. Z. i E. Z. na rzecz powoda Narodowego Funduszu Zdrowia - (...) Oddziału Wojewódzkiego kwotę 5.400,00 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa prawnego;

3. nakazał pobrać solidarnie od pozwanych D. Z. i E. Z. na rzecz Skarbu Państwa - Sądu Okręgowego w Sieradzu kwotę 10.000,00 zł tytułem brakującej opłaty stosunkowej.

Powyższe rozstrzygnięcie zostało oparte na ustaleniach, które Sąd Apelacyjny w całości podzielił i przyjął za własne.

Z ustaleń tych wynikało, że w akcie notarialnym z 11 sierpnia 2015 r. I. T. oświadczyła, że 4 sierpnia 2014 r. zawarła z pozwanymi umowę pożyczki kwoty 50 000,00 zł z przeznaczeniem na naprawienie szkód powstałych po zalaniu pomieszczeń Niepublicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej (...) w B., w szczególności na remont, modernizację oraz zakup potrzebnego sprzętu. Termin spłaty pożyczki został ustalony na 3 sierpnia 2015 r. W związku z koniecznością zabezpieczenia spłaty tej pożyczki wraz z odsetkami umownymi i ustawowymi oraz innymi należnościami, I. T. ustanowiła na rzecz pozwanych hipotekę do kwoty 100.000,00 zł na nieruchomości położonej w L., o powierzchni 0,5900 ha, oznaczonej numerem działki (...), dla której w Sądzie Rejonowym w Sieradzu prowadzona jest księga wieczysta (...).

Aktem notarialnym nr 1374/2015 z 18 sierpnia 2015 r. sporządzonym przez notariusza M. B. w Kancelarii Notarialnej w Z., I. T. przeniosła na rzecz pozwanych prawo własności nieruchomości położonej w B., oznaczonej numerem działki (...), o powierzchni 0,0145 ha, dla której w Sądzie Rejonowym w Sieradzu prowadzona jest księga wieczystą (...). Celem tej umowy było zwolnienie się I. T. z wymagalnych zobowiązań wynikających: z umowy pożyczki kwoty 50.000,00 zł zawartej z pozwanymi 4 sierpnia 2014 r., z umowy pożyczki kwoty 50.000,00 zł zawartej z pozwanymi 17 listopada 2014 r., następnie zmienionej aneksem nr (...) r. z 15 maja 2015 r. i z umowy pożyczki kwoty 100.000,00 zł zawartej z pozwanymi 1 sierpnia 2015 r.

Wyrokiem z dnia 27 lutego 2020 r. wydanym w sprawie o sygn. akt II K 36/19, Sąd Okręgowy w Sieradzu uznał I. T. za winną szeregu czynów wyrządzających szkodę powodowi w związku z prowadzoną przez nią przychodnią okulistyczną (...) w B.. Sąd uznał, że łączna wartość wyrządzonej tym czynem szkody wynosi 2.534.448,00 zł i w pkt 4 zasądził od oskarżonej na rzecz powoda kwotę 1.000.000,00 zł tytułem częściowego obowiązku naprawienia szkody.

Z wyroku tego wynikało, że oskarżona działała czynem ciągłym od stycznia 2008 r. do grudnia 2014 r., poświadczając nieprawdę w dokumentacji stanowiącej podstawę do wypłacania świadczeń za wykonane usługi medyczne, których nie wykonała. Ponadto I. T. została skazana za to, że w okresie od 18 sierpnia 2015 r. do 25 września 2015 r. w Z., w obliczu grożącej jej niewypłacalności, będąc osobą faktycznie zajmującą się sprawami majątkowymi (...) w B. uszczupliła zaspokojenie wierzyciela (...) Oddziału Wojewódzkiego Narodowego Funduszu Zdrowia przez to, że mocą aktu notarialnego Rep. A nr (...) z dnia 18 sierpnia 2015 r., tj. umowy przeniesienia własności nieruchomości, zbyła stanowiącą jej własność nieruchomość w postaci działki gruntu o numerze ewidencyjnym (...), położoną w B., dla której Sąd Rejonowy w Sieradzu prowadzi księgę wieczystą nr (...), o wartości 200.000,00 zł, na rzecz D. Z. i E. Z., a następnie mocą aktu notarialnego Rep. A nr (...) z dnia 25 września 2015 r., tj. umowy dożywocia, zbyła stanowiącą jej własność nieruchomość w postaci lokalu mieszkalnego o numerze (...), o powierzchni 68 m², położonego w S. przy ul. (...), dla którego Sąd Rejonowy w Sieradzu prowadzi księgę wieczystą nr (...), o wartości 180.000,00 zł, na rzecz P. Z., działając w ten sposób na szkodę wierzyciela (...) Oddziału Wojewódzkiego Narodowego Funduszu Zdrowia.

W piśmie z dnia 16 kwietnia 2020 r. I. T. zwróciła się do powoda o rozłożenie zasądzonej w wyżej wymienionym wyroku kwoty na raty w wysokości po 1.500,00 zł miesięcznie.

Komornik Sądowy przy Sądzie Rejonowym w Sieradzu A. J.

20 lipca 2020 r. poinformował, że przeciwko I. T. prowadzi jedno postępowanie egzekucyjne z wniosku powoda w oparciu o powyższy wyrok karny zaopatrzonej w klauzulę wykonalności. Dokonuje on potrącenia z jej wynagrodzenia za pracę w wysokości od 2.700,00 zł do 2.900,00 zł miesięcznie. Egzekucja z innych składników okazała się bezskuteczna.

W tutejszym Sądzie (sygn. akt I C 129/17) toczyła się już sprawa o uznanie za bezskuteczną wyżej wymienionej umowy z dnia 18 sierpnia 2015 r. Postępowanie w sprawie zostało umorzone postanowieniem z dnia 7 września 2018 r. wobec cofnięcia pozwu.

Dokonując oceny zebranego w sprawie materiału dowodowego Sąd I instancji wskazał, że stan faktyczny jest w większej części bezsporny, ponieważ został oparty na dowodach nie negowanych przez strony oraz na ich zgodnych twierdzeniach.

Sąd nie dał wiary zeznaniom pozwanych w zakresie, w jakim twierdzili, że nie wiedzieli o wierzytelności powoda wobec I. T. w chwili zawierania z nią umowy przeniesienia własności w zamian za długi, gdyż w tej części ich zeznania są gołosłowne, a przez to niewiarygodne. Ponadto są one sprzeczne z zasadami doświadczenia życiowego i logiki.

Sąd pominął wniosek powoda o dopuszczenie dowodu z dokumentu w postaci protokołu zeznań świadka M. W., gdyż klóciłoby się to z zasadą bezpośredniości. Sąd pominął wniosek powoda o dopuszczenie dowodu z zeznań świadka M. W., gdyż nic on nie wnosiłoby do sprawy, a jego przeprowadzenie przedłużyłoby jedynie postępowanie.

Sąd pominął wniosek pozwanych o dopuszczenie dowodu z części dokumentów znajdujących się w aktach sprawy o sygn. akt I C 129/17, gdyż nic nie wnosiłyby one do sprawy.

Sąd Okręgowy w tak ustalonym stanie faktycznym sprawy uznał, że zostały spełnione wszystkie wymagane ustawą przesłanki skargi pauliańskiej, wobec czego dochodzone przez powoda roszczenie mogło zostać uwzględnione w całości w sposób pociągający za sobą wyrażone w art. 98 k.p.c. konsekwencje finansowe udziału stron w postępowaniu.

Pozwani zaskarżyli opisany wyrok w całości apelacją opartą na następujących zarzutach:

1. naruszenie przepisów prawa materialnego w postaci:

a) art. 527 § 1 k.c., 527 § 2 k.c. i art. 527 § 3 k.c. poprzez ich niewłaściwe zastosowanie,

b) art. 530 k.c. i 534 k.c. poprzez ich niezastosowanie i art. 6 k.c. poprzez jego niewłaściwe zastosowanie w kontekście rozkładu ciężaru dowodu w sprawie pomiędzy powodem i pozwanymi,

- a w konsekwencji uwzględnienie powództwa w całości wobec oczywistego braku przesłanek z art. 527 § 1 k.c. i art. 530 k.c., a także wobec wadliwego sformułowania żądania pozwu wyrażającego się niesprecyzowaniem wierzytelności, której ochrony domagał się powód zarówno co do wysokości jak i tytułu, który to brak uniemożliwił stwierdzenie wypełnienia przez powódkę przesłanek wynikających z art. 527 § 1 k.c.;

2. naruszenie przepisów prawa procesowego w postaci:

a) art. 11 k.p.c. poprzez jego niewłaściwe zastosowanie i przyjęcie, że wyrok Sądu Okręgowego w Sieradzu wydany w sprawie o sygnaturze akt II K 36/19 z dnia 27 lutego 2020 roku jest w tej sprawie wiążący i przesądza o pokrzywdzeniu wierzyciela zaskarżoną czynnością oraz o stanie niewypłacalności dłużnika, w sytuacji gdy wyrok ten nie zapadł przeciwko pozwanym, a nadto orzeczenie to nie zawiera takich ustaleń,

b) art. 233 § 1 k.p.c. i art. 327¹ § 1 pkt 1 k.p.c. poprzez dokonanie oceny zebranego w sprawie materiału dowodowego w sposób dowolny, a to w odniesieniu do dowodu z przesłuchania pozwanych D. Z. i E. Z. na rozprawie w dniu 15 marca 2021 roku w tej części, w której zeznali oni, że w dacie zawierania zaskarżonej czynności prawnej (18 sierpnia 2015 roku) nie wiedzieli o wierzytelnościach powoda wobec I. Z. — T. tylko z tego względu, że zdaniem Sądu zeznania te są „gołosłowne, a przez to niewiarygodne”, a ponadto „sprzeczne z zasadami doświadczenia życiowego i logiki”, bez wyjaśnienia w uzasadnieniu wyroku dlaczego zeznania te Sąd uznał za gołosłowne i niewiarygodne, w sytuacji gdy skutecznie nie zostały one zakwestionowane żadnym dowodem przeciwnym, który podważałby ich wiarygodność, a poza tym Sąd I instancji uchylił się od skonkretyzowania jakim konkretnie zasadom doświadczenia życiowego i logiki zeznania te miałyby uchybiać, a co czyni dokonaną przez Sąd ocenę tych dowodów dowolną,

c) art. 321 § 1 k.p.c. poprzez przekroczenie przedmiotowych granic wyrokowania i uznanie zaskarżonej czynności prawnej za bezskuteczną „z uwagi na istniejącą wierzytelność powoda Narodowego Funduszu Zdrowia (...) Oddziału Wojewódzkiego wobec I. T. w wysokości 1.000.000,00 zł, która wynika z wyroku Sądu Okręgowego w Sieradzu z dnia

27 lutego 2020 roku wydanego w sprawie o sygn. akt II K 36/19”, podczas gdy powód w pozwie ani w dalszych pismach, zwłaszcza w piśmie z dnia 20 grudnia 2020 roku (mylnie opisanym przez Sąd jako pismo z dnia 21 grudnia 2020 roku), nie skonkretyzował ani podmiotowo ani przedmiotowo wierzytelności, której ochrony domagał się w tej sprawie,

d) art. 102 k.p.c. poprzez jego niezastosowanie, a w konsekwencji obciążenie pozwanych kosztami procesu, w sytuacji gdy jako osoby prowadzące rodzinne gospodarstwo rolne znajdują się oni w bardzo trudnej sytuacji ekonomicznej i materialnej z powodu skutków pandemii (...)2, która spowodowała załamanie rynku zbytu w 2020 roku, a w konsekwencji pozwani nie sprzedali wyprodukowanych warzyw i ponieśli stratę na poziomie kilkuset tysięcy złotych, której do chwili obecnej nie są w stanie odrobić, a przez to nie posiadają środków pieniężnych na pokrycie kosztów procesu,

e) art. 355 k.p.c. poprzez jego niezastosowanie, a w konsekwencji nieumorzenie postępowania wywołanego pozwem z dnia 27 lipca 2020 roku, w sytuacji daleko idącej przedmiotowej zmiany powództwa dokonanej pismem z dnia 20 grudnia 2020 roku, która jednocześnie wiązała się z cofnięciem wcześniejszego żądania (pozwu), o czym pozwani szczegółowo wywodzili w swoich zarzutach zawartych w punkcie IV. pisma procesowego z dnia 15 marca 2021 roku, a które to zarzuty, jako podnoszona przez pozwanych podstawa faktyczna przeciwko żądaniu pozwu, nie zostały w ogóle rozpoznane przez Sąd I instancji;

3. sprzeczność istotnych ustaleń z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego, polegającą na przyjęciu, że w wyniku dokonania zaskarżonej czynności I. T. stała się niewypłacalna, w sytuacji gdy prowadzona przeciwko niej egzekucja w sprawie o sygnaturze akt AJ Km 958/20 nie jest bezskuteczna, dokonywane są regularne potrącenia z wynagrodzenia za pracę na poziomie 2.700,00 zł – 2. 900,00 zł, a trudna egzekucja nie jest tożsama z egzekucją bezskuteczną.

W konkluzji skarżący wniesli o:

1. zmianę zaskarżonego wyroku w punktach 1., 2., i 3. poprzez oddalenie powództwa w całości oraz zasądzenie od powoda na rzecz pozwanych solidarnie zwrotu kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa adwokackiego pozwanych w postępowaniu przed Sądem I instancji według norm przepisanych, a także poprzez zasądzenie od powoda na rzecz Skarbu Państwa - Sądu Okręgowego w Sieradzu kosztów procesu obejmujących opłatę sądową od pozwu, od uiszczenia której strona powodowa została zwolniona,

2. zasądzenie od powoda na rzecz pozwanych solidarnie zwrotu kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa adwokackiego w postępowaniu apelacyjnym według norm przepisanych.

W trakcie rozprawy apelacyjnej w dniu 28 stycznia 2022 r. pełnomocnik skarżących popierając apelację, z ostrożności procesowej – gdyby Sąd II instancji nie podzielił argumentacji środka zaskarżenia – wniósł o nieobciążanie pozwanych kosztami postępowania apelacyjnego z uwagi na ich trudną sytuację życiową.

Powód w odpowiedzi na apelację wniósł o jej oddalenie oraz zasądzenie od pozwanych na rzecz powoda kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Wywiedziona w tej sprawie apelacja, ograniczając się do powtórzenia twierdzeń, jakie do tej pory zostały rozważone, nie wykazywała nieprawidłowości zaskarżonego orzeczenia i nie dostarczała podstaw umożliwiających podważenie dotychczasowej oceny powództwa.

Sąd Okręgowy w ramach materiału dowodowego udostępnionego przez strony poczynił właściwe ustalenia, wyrażając wnioski, które nie pozostawały w sprzeczności z zasadami logiki rozumowania czy doświadczenia życiowego i nie ukazywały błędów natury faktycznej, a wobec tego czyniły zadość rygorom wynikającym z art. 233 § 1 k.p.c. Wziął przy tym pod uwagę wszystkie znaczące dla wyjaśnienia istoty sporu dowody. Tym samym,

wbrew wyobrażeniom skarżącego, nie dopuścił się uchybień w procesie gromadzenia materiału dowodowego i wartościowania mocy poszczególnych dowodów będących źródłem rekonstrukcji stanu faktycznego determinującego kierunek rozstrzygnięcia ani też błędów w stosowaniu przepisów prawa materialnego przy dokonywaniu subsumcji wyprowadzonych z tych dowodów ustaleń.

Co więcej, Sąd Okręgowy uwzględniając powództwo w określonym sentencją wydanego wyroku kształcie, nie wykroczył poza dopuszczalne granice orzekania w sprawie (vide art. 321 § 1 k.p.c.). Wprawdzie, jak zauważył skarżący, pozew inicjujący to postępowanie nie precyzował w treści żądania wierzytelności podlegającej ochronie na jego drodze, choć z zasady powinien określać charakter wierzytelności poprzez oznaczenie tytułu prawnego, z którego ona wynika oraz jej wysokość, to jednak elementy te wynikały z podstawy faktycznej powództwa opisanej w uzasadnieniu pozwu, a nadto ich doprecyzowanie nastąpiło w sposób nie budzący wątpliwości w piśmie powoda z dnia 20 grudnia 2020 r. (data wpływu do Sądu w dniu 23 grudnia 2020 r.), w którym zostało wskazane, że powodowi przysługuje względem I. T. wierzytelność w kwocie 1.000.000,00 zł zasądzona wyrokiem Sądu Okręgowego w Sieradzu z dnia 27 lutego 2020 r., sygn. akt II K 36/19.

Błędne było w tej sytuacji zapatrywanie skarżących jakoby doszło do wadliwego sformułowania żądania pozwu w sposób nie pozwalający na stwierdzenie spełnienia przesłanek wynikających z art. 527 k.c., a działanie Sądu polegające na dopełnieniu wyroku w zakresie opisu wierzytelności treścią prawomocnego orzeczenia zapadłego w sprawie karnej jawiło się jako arbitralne.

W orzecznictwie przyjmuje się, że przepis art. 321 k.p.c., określając granice orzekania, wskazuje, że wyrok nie może swym zakresem obejmować przedmiotu, którego nie zawierało żądanie pozwu. W razie jednak niewyraźnego lub wręcz niewłaściwego sformułowania żądania, sąd może je odpowiednio zmodyfikować, zgodnie z wolą powoda i w granicach podstawy faktycznej powództwa. Nie wyklucza to określenia przez sąd w sentencji wyroku, w ramach wykonywanej działalności judykacyjnej, tych elementów, które wynikają wprost z uzasadnienia pozwu i które zostały przez powoda udowodnione, o ile jest to konieczne dla prawidłowego skonstruowania wyroku, w sposób umożliwiający jego wykonanie. W szczególności nie stanowi naruszenia art. 321 k.p.c. określenie przez sąd w sentencji wyroku uwzględniającego powództwo oparte na konstrukcji skargi pauliańskiej elementu konstrukcyjnego w postaci wierzytelności, której ochrony domagał się powód, gdy element ten został szczegółowo opisany nie w samym żądaniu pozwu, lecz w jego uzasadnieniu (wyrok SN z dnia 29 listopada 2017 r., II CSK 86/17). Opis wierzytelności chronionej skargą pauliańską nie musi bowiem być zawarty w żądaniu pozwu (...) wystarczające jest, gdy opis ten znajduje się w uzasadnieniu pozwu (wyrok SN z dnia 3 kwietnia 2019 r., II CSK 105/18). Takie założenie w ocenie Sądu Apelacyjnego nie kłóci się też z możliwością ujęcia opisu wierzytelności w piśmie składanym w ślad za pozwem, jak to miało miejsce w niniejszej sprawie.

Sam zaś fakt określenia przez powoda wartości przedmiotu sporu na kwotę 200.000,00 zł nie wyznaczał bezpośrednio zakresu ochrony pauliańskiej i nie stanowił przeszkody do objęcia tą ochroną wierzytelności w wyższej kwocie. Skarżący nie dostrzega tego, że powództwo ze skargi pauliańskiej dotyczy roszczenia majątkowego, lecz nie jest pozwem o zapłatę określonej sumy pieniężnej. Uwzględnienie skargi sprawia, że wierzyciel uzyskuje uprawnienie do zaspokojenia się z określonego przedmiotu majątkowego, który wyszedł z majątku dłużnika lub też do niego nie wszedł, choć powinien. Nie ma tu zatem żądania zapłaty określonej sumy pieniężnej przez osobę pozwaną, a ewentualne przegranie sprawy przez dłużnika będzie wiązać się tylko i wyłącznie

z obowiązkiem znoszenia egzekucji dotyczącej powyżej wskazanego majątku. Stąd też w sprawie o roszczenie przewidziane w art. 527 k.c. dla oznaczenia wartości przedmiotu sporu miarodajne są dwie wartości: albo wartość tego, co na skutek zaskarżonej czynności z majątku dłużnika wyszło lub do niego nie weszło, albo wysokość wierzytelności wraz z zaległymi należnościami ubocznymi za czas poprzedzający wniesienie pozwu w zależności od tego, która z tych wielkości jest niższa (...). Innymi słowy wartość przedmiotu sporu nie może przekraczać wartości tego, co skutkiem zaskarżonej czynności wyszło z majątku dłużnika (lub do niego nie weszło), przy czym najwyższą jej granicę stanowi wysokość wierzytelności wierzyciela (postanowienie SA w Krakowie z dnia 3 listopada 2016 r., sygn. akt I ACz 1862/16).

Biorąc pod uwagę powyższą konkluzję nie może być również mowy o naruszeniu prawa materialnego w postaci art. 534 k.c., zgodnie z którym uznania czynności prawnej dokonanej z pokrzywdzeniem wierzycieli za bezskuteczną nie można żądać po upływie lat pięciu od daty tej czynności. Należy bowiem zwrócić uwagę, że przedmiotowa czynność miała miejsce w dniu 18 sierpnia 2015 r., a pozew wniesiono do Sądu w dniu 31 lipca 2020 r. (datowany dniem 27 lipca 2020 r.), a zatem przed upływem terminu zawitego.

Spośród wynikających z art. 527 k.c. przesłanek skargi pauliańskiej, które zostały trafnie przytoczone i omówione przez Sąd I instancji, na obecnym etapie postępowania – w świetle treści apelacji – zakwestionowane zostały przede wszystkim te z nich, które były związane z oceną, czy dłużniczka I. T. dokonując z pozwanym zaskarżonej czynności działała ze świadomością pokrzywdzenia powoda (wierzyciela), czy pozwani wiedzieli lub przy dołożeniu należytej staranności co najmniej mogli wiedzieć o tym, że dłużniczka działała ze świadomością wywołania takiego skutku, a także czy następstwem dokonanej czynności była niewypłacalność dłużniczki.

Pierwsza z tych kwestii została niewątpliwie przesądzona przez Sąd Okręgowy w Sieradzu prawomocnym wyrokiem z 27 lutego 2020 r., sygn. akt II K 36/19, skazującym I. T. za szereg przestępstw, a wśród nich za uszczuplenie ze z góry powziętym zamiarem zaspokojenia wierzyciela – (...) Oddziału Wojewódzkiego (...) mocą zawartej z pozwanym umowy z dnia 25 września 2015 r. Wyrok ten został trafnie uznany za wiążący co do faktu i sposobu popełnienia przez dłużniczkę przestępstwa na gruncie art. 11 k.p.c., który jest normą szczególną, wprowadzającą wyjątek od wyrażonej w art. 233 k.p.c. zasady swobodnej oceny dowodów, mającą za cel wyeliminowanie sytuacji, gdy te same fakty mogłyby zostać odmiennie ocenione w postępowaniu karnym i w postępowaniu cywilnym.

Nie jest niczym nowym stwierdzenie, że ustalenia wydane w postępowaniu karnym wyroku karnego skazującego zawarte w jego sentencji wiążą sąd cywilny co do faktu popełnienia przestępstwa, czyli zarówno co do popełnienia czynu przez określoną osobę na szkodę konkretnej osoby, jak też co do kwalifikacji prawnej tego czynu i stopnia winy, okoliczności jego popełnienia, np. czasu, miejsca i sposobu oraz poczytalności sprawcy (wyrok SN z dnia 4 kwietnia 2014 r., II CSK 405/13). W konsekwencji wszelkie próby pozwanych podważania tej zasady nie mogły odnieść żadnego skutku.

Niezależnie od powyższego nie sposób na tle zgromadzonych w tym postępowaniu dowodów uznać, że w chwili dokonania wskazanej czynności prawnej I. T. nie wiedziała o zobowiązaniach względem (...) Oddziału Wojewódzkiego Narodowego Funduszu Zdrowia i nie działała z zamiarem zmniejszenia swojego majątku, aby uniemożliwić lub przynajmniej ograniczyć w ten sposób możliwość uzyskania przez niego zaspokojenia, skoro otrzymała w dniu 4 maja 2015 r. protokół zawierający wyniki przeprowadzonej kontroli nr (...) -37, a w dniu 8 czerwca 2015 r. wystąpienie pokontrolne z dnia 3 czerwca 2015 r. obrazujące skalę wyrządzonej (...) szkody, i najpóźniej od tego momentu winna się liczyć z powstaniem określonych konsekwencji prawnych za działania podejmowane we wcześniejszych latach (2008 – 2014), znajdujące się w opisie czynu, za który została skazana. Istotne są też deklaracje, jakie złożyła ujawniając, że jest świadoma swoich zobowiązań i zamierza spłacić zadłużenie w ratach.

Nawet, gdyby jej działaniu przyświecała rzeczywista wola zwolnienia z długu względem pozwanych, obiektywna okoliczność posiadania w tym czasie zadłużenia wobec powoda wykluczała uznanie tej motywacji za usprawiedliwiającą decyzję o wyzbyciu się na rzecz innej osoby części należącego do niej majątku, a już z całą pewnością za mogącą doprowadzić do oddalenia powództwa. Dodatkowo trzeba mieć w polu widzenia, że I. T. w bardzo krótkim czasie po zawarciu niniejszej umowy z pozwanymi (18 sierpnia 2015 r.), bo w dniu 25 września 2015 r., dokonała przysporzenia na rzecz syna pozwanych, wyzbywając się reszty swojego majątku nieruchomościowego, co tylko potwierdza metodykę jej działania biorąc pod uwagę korelację czasową dokonywanych czynności. Czynność ta, jak pokazuje treść wyroku karnego z dnia z 27 lutego 2020 r., tak samo leżała u podstaw jej skazania.

Zresztą – co słusznie podnosi Sąd I instancji – okoliczności te mają drugorzędne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy, albowiem zgodnie z utrwalonym orzecznictwem czynność prawna dłużnika, za którą otrzymał on świadczenie ekwiwalentne, nie powoduje pokrzywdzenia wierzycieli, tylko wówczas jeżeli uzyskany ekwiwalent znajduje się w majątku dłużnika lub został wykorzystany do zaspokojenia wierzycieli (patrz wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6

października 2011 r., sygn. V CSK 493/10, LEX nr 1102271). Oczywistym jest, że ekwiwalent w postaci zwolnienia z długu nie znalazł się w majątku dłużniczki, a zatem nie mógł stanowić przedmiotu ewentualnej egzekucji przez powoda.

Właściwie także Sąd Okręgowy konstatuje jurydycznie, że w orzecznictwie akcentuje się, iż osoba trzecia uzyskuje korzyść majątkową także wtedy, gdy płaci dłużnikowi za nabywaną rzecz cenę odpowiadającą rynkowej wartości tej rzeczy (patrz: wyroki Sądów Apelacyjnych: z dnia 3 czerwca 2015 r., I ACa 823/13, Lex nr 1788840; z dnia 10 czerwca 2015 r., I ACa 1379/14, Lex nr 1842981; z dnia 1 października 2013 r., I ACa 405/13, Lex nr 1386073; z dnia 17 lipca 2013 r., I ACa 222/13, Lex nr 1356563). W przedmiotowej sprawie tą ceną miałyby być zwolnienie z długu, co nie zmienia trafności wyżej przywołanych orzeczeń sądów powszechnych.

Dodatkowo trzeba mieć na uwadze, że zgodnie z utrwalonymi judykatami dłużnik nie może samodzielnie i dowolnie decydować, którego z kilku wierzycieli zaspokoi w jakiej kolejności oraz w jakiej wysokości.

Kwestia wiedzy pozwanych o działaniu dłużniczki ze szkodą dla powoda była natomiast objęta domniemaniem wynikającym ze stosunku bliskości, o jakim stanowi art. 527 § 3 k.c., którego skarżący nie zdołali obalić.

Określenie, czy stosunek łączący daną osobę z dłużnikiem może być uznany za bliski, jest z natury rzeczy ocenny i wymaga indywidualizacji w okolicznościach faktycznych każdej sprawy. Do kręgu osób bliskich można zaliczyć członków rodziny, konkubentów, przyjaciół, kolegów, zaufanych pracowników, podwładnych itp.

Tymczasem w tej sprawie został on wyznaczony łączącymi I. T. z pozwanymi, będącymi jej bratem i bratową, więzami odpowiednio pokrewieństwa i powinowactwa, ale i rysującą się na tle poczynionych przez Sąd Okręgowy ustaleń zażyłością. Pozwani w złożonych przez siebie zeznaniach wskazywali, że utrzymywali z siostrą (i bratową) bliskie relacje, o czym świadczy chociażby sam fakt, że do nich zwróciła się o pomoc finansową, której udzieli bez oporów. Pomiędzy pozwanymi a dłużniczką zachodziły więc warunki, w których niemożliwe było, aby pozwani nic nie wiedzieli o jej problemach finansowych oraz o jej stanie majątkowym. Pozwanym nie udało się zatem obalić domniemania wynikającego z treści art. 527 § 3 k.c., Wnioski, do których doszedł w tym zakresie Sąd Okręgowy, nie dając wiary zeznaniom pozwanych są prawidłowe, a polemiczna argumentacja skarżących zawarta w apelacji nie była wystarczająca do ich wzruszenia.

Nie sposób także nie zgodzić się z Sądem Okręgowym, że na skutek zaskarżonej czynności dłużniczka stała się niewypłacalna. Ustawodawca, uzależniając stan pokrzywdzenia wierzycieli od wypłacalności dłużnika, nie zdefiniował pojęcia niewypłacalności na użytek instytucji skargi pauliańskiej.

W doktrynie oraz w orzecznictwie na ogół przyjmuje się jednak, że niewypłacalność dłużnika w rozumieniu art. 527 § 2 k.c. oznacza taki stan majątku dłużnika, w którym egzekucja prowadzona zgodnie z przepisami kodeksu postępowania cywilnego nie może przynieść zaspokojenia wierzytelności pieniężnej przysługującej przeciwko temu dłużnikowi (wyrok SN z dnia 24 stycznia 2000 r., III CKN 554/98). Sąd Najwyższy w wyroku z 29 września 2011 r., IV CSK 99/11 stwierdził, że o istnieniu pokrzywdzenia można mówić, gdy porównanie wartości sprzedanego prawa i wysokości niespłaconych wierzytelności przysługujących przeciwko dłużnikowi prowadzi do wniosku o niemożliwości zaspokojenia się powoda chociażby w części. Ponadto z punktu widzenia możliwości zaskarżenia czynności prawnej dokonanej z pokrzywdzeniem wierzycieli ustawodawca zrównał czynności powodujące niewypłacalność dłużnika z tymi, które prowadzą do pogłębienia stanu jego niewypłacalności. W związku z tym w orzecznictwie sformułowano ogólną tezę, że pokrzywdzenie wierzycieli powstaje na skutek takiego stanu faktycznego majątku dłużnika, który powoduje niemożność, utrudnienie lub odwleczenie zaspokojenia wierzyciela (wyrok SN z dnia 28 listopada 2001 r., IV CKN 525/00; wyrok SN z 29 czerwca 2004 r., II CK 367/03). Oznacza to, że dla skorzystania przez wierzyciela z akcji pauliańskiej niezbędne jest wykazanie, że wobec stanu majątku dłużnika jego wierzytelność nie może być zrealizowana bądź zrealizowanie jej w dającej się przewidzieć przyszłości jest wątpliwe.

Z tej perspektywy trzeba się zgodzić z Sądem I instancji, że dłużniczka jest niewypłacalna, gdyż nie dysponuje ona obecnie istotnym majątkiem, z którego mogłaby zostać zaspokojona wierzytelność powoda o wartości 1.000.000,00 zł. Dokonywane w wyniku zajęcia komorniczego potrącenia w kwotach 2.700 zł – 2.900 zł nie rokują przy tym szybkiej

realizacji zadłużenia, o ile w ogóle na nią pozwolą. Stan ten potwierdza choćby pismo I. T. z dnia 16 kwietnia 2020 r. (k. 178), w którym wprost zaznaczyła, że jej sytuacja majątkowa jest bardzo trudna i nie jest w stanie jednorazowo uiścić kwoty 1.000.000,00 zł orzeczonej wyrokiem oraz, że ma obecnie 62 lata i nie może ze względu na swój wiek określić okresu spłaty, a kwota wnioskowana do miesięcznej spłaty jest nawet niższa, albowiem 1.500,00 zł. Ostatecznie zaś spełnienie omawianej przesłanki dowodzi prawomocny wyrok karny, uwzględniający w opisie czynu, za który została skazana, działanie w obliczu grożącej jej niewypłacalności.

Żadnego z powyższych wniosków nie podważa fakt, że przysługująca powodowi wierzytelność powstała po dacie zaskarżonej czynności. Należy mieć tu na uwadze, że art. 530 k.c. przewiduje stosowanie przepisów go poprzedzających dla ochrony skargą pauliańską tzw. przyszlých wierzycieli, czyli takich, których wierzytelności powstały już po dokonaniu czynności prawnej przez dłużnika. Zaskarżenie czynności prawnej jest wówczas możliwe, jeśli dłużnik w chwili dokonywania czynności prawnej zdawał sobie sprawę albo przynajmniej mógł zdawać sobie sprawę przy zachowaniu należytej staranności, że będzie odpowiadał w przyszłości za dług i dokonał czynności w celu pokrzywdzenia wierzyciela. Bez znaczenia jest to, czy dłużnik wiedział, kto będzie wierzycielem, jaki będzie rozmiar wierzytelności, czy też kiedy ona dokładnie powstanie. Zgodnie z poglądem wyrażanym w orzecznictwie zamiar pokrzywdzenia, wymagany przez art. 530 k.c., nie powinien podlegać zawężającej wykładni, gdyż z konieczności rzeczy czyniłoby to iluzoryczną ochronę przyszlých wierzycieli. W związku z tym świadomość możliwego pokrzywdzenia jest wystarczająca do przyjęcia zamiaru pokrzywdzenia, bowiem działanie ludzkie obejmuje w zasadzie nie tylko następstwa zamierzone, ale i te, których jakkolwiek nie chce się wywołać, przewiduje się jako możliwe, a zarazem objęte wolą. Toteż zamiar pokrzywdzenia należy przyjąć także u tego, kto w chwili dokonywania czynności liczył się z tym, że w związku z jego działalnością może mieć wierzycieli i że jego czynność może być połączona z ich krzywdą (wyrok SN z dnia 7 lutego 2008 r., V CSK 434/2007, (...) nr (...)).

Z tych wszystkich względów Sąd Apelacyjny, stosownie do treści art. 385 k.p.c., oddalił przedstawioną apelację jako bezzasadną.

Jednocześnie Sąd II instancji nie znalazł podstaw do zmiany zawartego w zaskarżonym wyroku rozstrzygnięcia o kosztach procesu. Po pierwsze, pozwani świadomie przyjęli korzyść majątkową od dłużniczki, przyczyniając się do ograniczenia szans powoda na spłatę jego wierzytelności, co zmusiło stronę powodową do wystąpienia na drogę postępowania sądowego i poniesienia określonych kosztów, w tym kosztów zastępstwa prawnego w tym postępowaniu. Po drugie, argumenty sformułowane w zarzucie naruszenia art. 102 k.p.c. nie uzasadniały sięgnięcia po przewidziane w nim rozwiązanie. Mimo częściowego zwolnienia pozwanych od uiszczenia opłaty sądowej od apelacji (co nie stoi na przeszkodzie zasądzeniu kosztów procesu na rzecz drugiej strony – art. 108 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych) sytuacja materialno- majątkowa pozwanych nie uzasadnia zastosowania dobrodziejstwa płynącego z przepisu art. 102 k.p.c. Wynika to również z treści wniosku o zwolnienie od opłaty sądowej od apelacji i załączonych do tegoż wniosku oświadczeń o stanie majątkowym, rodzinnym i dochodach, z których wynika, że pozwani co miesiąc na rzecz różnych banków spłacają raty w łącznej wysokości po około 25.000,00 zł. W tej sytuacji trudno byłoby znaleźć obiektywne przesłanki ekonomiczne, które przemawiałyby za przyjęciem, że stronie powodowej nie należy się zwrot kosztów procesu – zastępstwa prawnego, mimo ich poniesienia.

Kierując się tymi samymi przesłankami, które opisano powyżej, Sąd Apelacyjny nie znalazł również podstaw do nie obciążania pozwanych obowiązkiem zwrotu poniesionych przez powoda kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym (vide art. 98 k.p.c. w zw. z art. 99 k.p.c. oraz § 2 pkt 6 w zw. z § 10 ust. 1 pkt 2 in principio rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych, Dz.U.2018.265 t.j.).